Nittedal Rotaryklubb
Program og Kommunikasjonskomitéen

Månedsbrev April 2020

Presidentens hjørne

Det er hyggelig å kunne starte med å si at vi har klart å være en åpen og utadrettet klubb, selv etter at landet nærmest stengte ned, og det ikke var lov å møtes fysisk lenger.
Like etter påske kom beskjeden om at møtelokalene våre på Solli, vil bli brukt til andre formål på døgnbasis frem til sommeren. Det betyr at vi må avholde alle våre møter på Teams frem til sommermøtene.

Gjester:
Styret er opptatt av at arbeidet med å invitere gjester, med tanke på medlemsrekruttering, ikke skal stoppe opp selv om vi møtes på nett.
Medlemmene har blitt oppfordret til å ta med gjester til møtene.
Det gjøres ved å sende møteinvitasjonen som kommer fra Øyvind videre til aktuelle gjester. Dette har gitt gode resultater.

Møtet om ungdomsutveksling, ble blant annet arrangert som et åpent møte, markedsført på Facebook. Det kom ingen helt utenfra, men tidligere utvekslingsstudent Loke Sørum var med, det samme var vertsfamiliene for neste år, bestefar Botterud og noen flere.
Til sammen var vi 18 medlemmer og 12 gjester som møttes på Teams.
Månedens siste møte, nettmøte nummer 6, var også godt besøkt med 22 medlemmer og 11 gjester bak skjermene. Vi hadde blant annet besøk av Turid fra Bergenhus Rotaryklubb som «overrakte» klubbens vimpel, AG Atle Staurem fra Sagdalen og DGE Ine Barli fra Kolbotn. Alle tre kom med en liten hilsen til klubben og vi fikk et foredrag av høy kvalitet fra Camilla Skjælsbæk Gramstad i Virke. Tidligere i måneden hadde vi også besøk av DG Jutta Bachman.
Dette er Teams-arbeid av beste sort!

Presse:
Eivind Thrane hadde fått inn en velskrevet og informativ helsides artikkel om realfagsprisen i Varingen. Arbeidet med realfagsprisen er et viktig engasjement fra Rotarys side, og på vegne av hele klubben er jeg stolt over hva primus motor Eivind, og juryformann Jan Alfred Andersson får til.

Marit Liv og Øivind Bråten legger jevnlig ut bilder og oppsummeringer fra møtene på Facebooksiden vår. Jeg oppfordrer alle til å ta en titt og dele med venner.

Sist, men ikke minst, var det veldig morsomt å åpne siste nummer av Rotary Norden. Der kunne vi over to sider, lese om Nittedal Roraryklubbs nettmøter. Stor takk til Marit Liv for velformulert og informativ artikkel med bilder av mange kjente folk!

Kronerulling:
Klubben har fått en henvendelse fra Odd Hansen i Equador om å støtte et nytt Global Grant prosjekt knyttet til koronapandemien. Det skal kjøpes inn nye respiratorer og gamle skal settes i stand.
Dette er et svært viktig arbeid, og styret har besluttet at klubben vil støtte prosjektet. Vi oppfordrer derfor medlemmene til å bli med på en kronerulling.
Pengene betales til Nittedal Rotaryklubb:
Kontonummer 1295.07.01240 eller VIPPS 917 42 209 og merkes ECUADOR

Ikke ta på, men ta vare på hverandre og nyt våren!

Med vennlig hilsen
Elisabeth

Video-klubbmøte 2. april

Jan Alfred Anderson:

Nitedals Krudtværk, lokal bedrift med internasjonale implikasjoner

Georg Frølich

Nitedal Krudtværk ble etablert av Georg Frølich i 1883, og var |i drift fram til 1978. Haglepatronfabrikken fortsatte til 1997. Frølich knyttet seg tidlig til viktige samarbeidspartnere og investorer som hvalfangerkongen Svend Foyn og kjemikeren Peter Waage. Disse kontaktene fikk en viktig betydning for værkets suksess nasjonalt og internasjonalt, men det skal jeg komme litt mer tilbake til senere.

1 1883 var jo Norge fortsatt i union med Sverige, men det var gryende oppslutning om løsrivelse fra nabolandet.

Som en del av unionen med Sverige, hadde ikke Norge eget forsvar og utenrikspolitikk, og som et ledd i forberedelsene til løsrivelsen ble det frivillige skyttervesenet etablert i 1893. Det norsk produserte Krag Jørgensen geværet ble patentert i 1887. Behovet for svartkrutt var derfor sterkt økende i denne perioden, og skapte et godt marked for kruttet fra Nittedal.

En viktig faktor i Nitedals Krudtværks suksess den første tiden var at man ved hjelp av kjemikeren Peter Waage kunne videreutvikle produkter på en mer vitenskapelig måte. 1887 skrev Peter Waage om kvaliteten på krutt til geværskyting, og senere bidro også Waage til utviklingen av et av værkets store salgsprodukter de første par tiårene av 1900-tallet, sprengstoffet ECHO. En annen suksessfaktor var nok Frølichs evner innenfor markedsføring og salg. Allerede i 1886 ble produkter fra Nitedals Krudværk solgt i Sverige. Framover mot 1. verdenskrig solgte Frølich produktene fra Nittedal over store deler av verden, blant annet til Finland, Serbia, Italia, Frankrike, Russland, Brasil, Australia og Nigeria. G. Frølich hadde også etablert kontaktpunkter i England og Canada. Frølich forstod nok tidlig viktigheten av å treffe de ulike kundene med målrettet markedsføring. Denne kunnskapen førte til at det samme kruttet kunne få navn og innpakning som løvekrutt og elefantkrutt i Afrika, og bjørnekrutt i Russland. En kunne vel med et moderne uttrykk si at det var «same shit, new wrapping» som gjaldt.

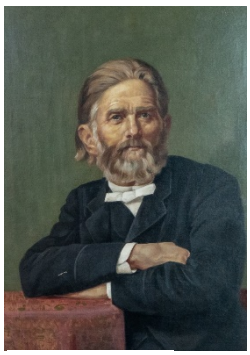

Peter

En tredje faktor i Nitedals Krudtværks suksess de første årene var Frølichs evne til å få kjente personer til reklamerte for produktene. Blant annet reklamerte Roald Amundsen og Otto Sverdrup for kruttet fra Nittedal. Vi finner blant annet en annonse i Landsbladet fra 1903 der Sverdrup skriver fra Fram-ekspedisjonen: «*Jeg brugte ikke andet røgfrit Krudt om bord i Fram 1898 – 1902 end Frølichs røgfrie krudt fra Nitedals Krudtværk, og det dræpte godt paa de Avstande, jeg skjød. Krudtet taalte Kulden. Vi lagde om Høsten en del patroner løse ned i en av Baadene, hvor de laa hele Vinteren over. Om Vaaren skjød jeg saa med dem, og de viste sig lige gode. En annen gang vi skjød, havde vi 53c kulde. Oksen vi skød på, styrtede død om*». Også Amundsen priser kruttet etter Gjøa ferden der han skriver: *Det er mig en glæde å meddele Dem. At Deres Krudt, der blev benyttet under hele «Gjøaferden 1903-06, viste sig ypperligt under alle forholde.»* Amundsen og Sverdrup var jo kjente internasjonale personer i begynnelsen av det 1900-tallet, så det er vel grunn til å tro at deres kommentarer også hjalp Frølich med internasjonal annerkjennelse.

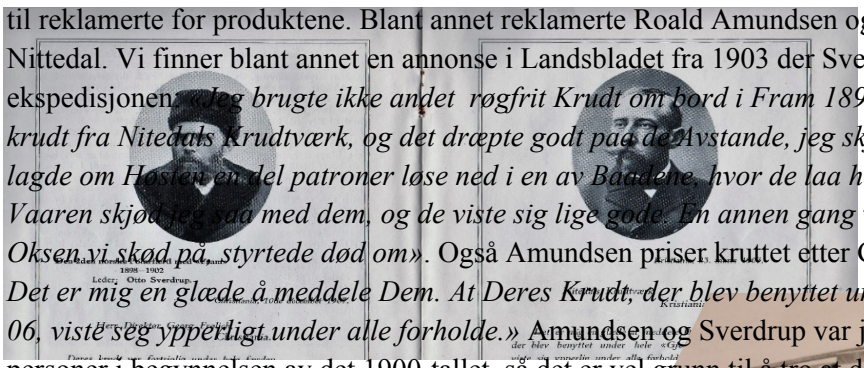

En annen kjent person knyttet til Nitedals Krudtværk var Hvalfangerkongen Svend Foyn. Som tidligere nevnt gikk han allerede far starten inn kompaniskap med Frølich, og det var det også Frølich sitt krutt som skulle inngå i sprengharpunene som Foyn utviklet. Da hvalfangsten startet i Antarktis etter 1905, økte etterspørselen etter hvalfangerkrutt fra Nittedal formidabelt.

De første årene var svartkrutt og varianter av dette de viktigste produktene fra værket, både nasjonalt og internasjonalt. 1905/06 utviklet man imidlertid et produkt som skulle få stor betydning fremover. Som det het i reklamen den gangen: *ECHO, et aldeles ufarlig sprængstof*. ECHO var utviklet for å kunne transporteres uten at det gikk i lufta, og ble snart et viktig produkt ved byggingen av veier og jernbane rundt om landet. I reklamen for produktet står det også at ECHO er glimrende til fjerne røtter og ugress, og skal man fjerne en rot, er det ingen ting som er lettere enn å bruke ECHO. Det var litt andre sikkerhetskrav den gangen enn det er i dag. Internasjonalt fikk imidlertid ECHO en helt annen betydning. I 1906 tok oppfinneren Niels W.Aasen patent på det som skulle vise seg å være en av de aller første fungerende, og noenlunde sikre å bruke, håndgranatene i verden. En håndgranat har jo ingen effekt uten at det er sprengstoff i den, og det er her ECHO kommer inn. Aasen og Frølich gikk i kompaniskap, og et par år før 1.verdenskrig solgte de det felles patentet til de allierte. Vi vet at før og under 1. verdenskrig ble det etablert flere store fabrikker i Frankrike, blant annet i Bordeaux, som produserte håndgranater og sprengstoff etter de norske patentene. Vi kan vel derfor hevde at det lille kruttverket i Nittedal indirekte spilte en ikke ubetydelig rolle under de forferdelige skyttergravskrigene under 1. verdenskrig.

Niels Aasen og hans håndgranat

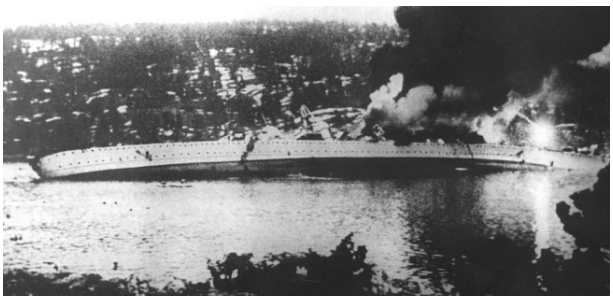

En annen krigshistorie ble lansert av G. Frølics sønn, FV Frølich. Han hevdet etter 2.verdenskrig at Blücher ble senket med krutt fra Krudtværket. Vi vet at Nitedals Krudtværk leverte krutt og ECHO til forsvaret etter 1. verdenskrig, men Oscarsborg museum sier at kruttet til de store kanonene Moses og Aron kom fra kruttverket på Hurumlandet, Engene. Uansett var torpedoene levert ferdige med krutt fra Tyskland, så vi kan med dette avkrefte at Nittedal spilte en rolle de tidlige morgentimene 9.april 1940.

Krutt kan jo ikke bare brukes til krig. I mellomkrigstiden ble haglpatronene fra Nittedal kjent over store deler av Europa som utmerket ammunisjon for fuglejakt. Haglpatron-produksjonen ved Nitedals Krudtværk var da også i drift helt fram 1997, 10 år etter at selve verket var nedlagt. Produktnavnet Nittedal Spesial eksisterer faktisk den dag i dag, men nå produseres patronene i Sverige. Dette er jo en interessant utvikling når man tenker på at det nettopp var mot Sverige man tenkte seg at ammunisjonen fra Nittedal kunne komme til å bli brukt mot slutten av 1800-tallet.

På 1950-tallet var verden på randen av atomkrig, og igjen får Nitedals Krudtværk en liten rolle. I samarbeid med Forsvarets Forskningsinstitutt

utviklet man nemlig en atombombesimulator som blant annet kunne gi kunnskaper om hvordan soppskyen utviklet seg. Testen på bildet ble gjennomført på Waage dam. Atombombesimulatoren ble levert til forsvaret i Belgia, Nederland og Italia.

En siste fun-fact om produksjonen i kruttverksdalen er av nyere modell. Da Dyrehagen i Kristiansand skulle sette opp forestillingen om kaptein Sabeltann, trengte man ammunisjon med mye smell og røyk, uten at den var farlig. Vårt medlem Åge var mannen bak produktet, og Nitedals Krudtværk leverte i denne perioden 10-20 000 løspatroner pr.år til showet om verdens mest kjente sjørøver (i alle fall i Norge).

Ref. Jan Alfred

Video-Klubbmøte 16. april

Egil Kristiansen: Glimt fra yrkesliv

Egil omtalte seg selv som en skogsmatros fra Moelv. Han har hatt en variert karriere til sjøs, i Marinen og innen ledende selskaper i kommunikasjonsteknologi.

Han er født i 1940 og var drop-out fra Realskolen i 1954, da han mønstret på Christian Radich, klatret til topps i masten og var med på å vinne en seilskipsregatta. Så fulgte fem år ombord i to Wilh. Wilhemsen-båter med fart på Afrika, Midtøsten, Nordamerika og Fjerne Østen. Han hadde ingen jul hjemme fra 1957 til 1962.

Deretter ble det styrmannsskole i Trondheim, Sjøkrigsskole på Madla med Dykke- og Froskemannsskole, Våpenskole, Ubåt-spesialisering og Kjøle- og Reguleringsteknikk. Han hadde sjøtjeneste på ubåter, med spennende oppdrag i nord under den kalde krigen. Det var full beredskap rundt den arresterte spionen Selmer Nilsen fra Bakfjord i Finnmark, og Egils utbåt lå lenge på 30 meters dyp, eller periskophøyde, for sammen med norske kommandosoldater å forhindre at Sovjeterne kom for å hente han ut.

Skipperutdannelse fra Bergen Maritime Skole ble avsluttet i 1969. Som ferdig skipper og nygift med Birgit Mari fra Bergen sa han farvel til sjølivet og arbeidet i Lehmkul Elektronikk AS frem til 1986. I denne jobben hadde han kontakt med og representerte en rekke utenlandske pionerbedrifter, særlig fra USA. Deretter ble det EB AS og ABB frem til 1990, Siemens til 1993, Siemens Forvarssystemer til 1997, Thomson Nortech til 1999, Thomson Norge til 2001, og endelig Thales frem til han ble pensjonist i oktober 2004.

Vi fikk se spennende bilder fra ulike faser i hans yrkesliv, bl.a. installasjon av radar på Jan Mayen og slipp av radiosonde på Bjørnøya. Egil har vært et meget aktivt medlem i vår klubb siden 1982 og var president i 1992-93.

Øistein Glømmi: Sørafrikaprosjektet

Øistein redegjorde klubbens store helseprosjekter i Sør Afrika. Det er helsesenteret Retreat på Cape Flats og Victoria Wynberg Hosital i utkanten av Cape Town i Sørafrika. Øistein har arbeidet mye i forskjellige land i det sydlige Afrika gjenno NORAD/UD. Han har hatt nær kontakt med sin venn Are Hoftad som var medlem av Wynberg Rotary Club, og de har engasjert seg sterkt i disse prosjektene, ikke minst i søknadsprosessene og for å skaffe finansiering. Prosjektperioden strekker seg over 16 år, og det er totalt generert over 1 million kroner i dagens pengeverdi.

Penger er skaffet til veie fra vår klubb gjennom donasjon fra overskudd av salget av «Nittedal i Bilder», gaver til Øisteins 75 årsdag, fra klubben i Wynberg, og gjennom matching grants og global grant fra Rotary International og Rotary Distriktene.

På Retreat har pengene bl. anneth gått til innredning av apotek og utstyr og møbler til en ny mor og barneklinikk for mødre med Hiv og Aids. Pengene til Victoria Hospital har bl.a. gått til utstyr til rehabilitetsavdeling for fysioterapi og ergoterapisavdeling for ortopedipasienter.

Øistein mottok en meget velfortjent PHF for sin store innsats på vår Grøtfest i Desember 2019.

Ref. Jarle

Video-klubbmøte 23. april:

Tilbakemeldinger fra avbrutt ungdomsutveksling

Tema for møtet var ungdomsutveksling, og det ble arrangert som et åpent møte, markedsført på Facebook. Det kom ingen helt utenfra, men tidligere utvekslingsstudent Loke Sørum var med. Det samme var vertsfamiliene for neste år, Fredrik Drake og Mona Jotveit, samt bestefar Ivar Botterud og noen flere. Til sammen var vi 18 medlemmer og 12 gjester. 30 deltakere på Teamsmøte er ny rekord.

Øivind Bråten fortalte om ungdomsutvekslingen neste år som er under vurdering pga. Koronapandemien. Endelig beslutning om gjennomføringen blir tatt den 15. mai.
Uansatt blir det ambassadørkurs på Teams for Øivind, Marit Liv og student Inger-Johanne Botterud. Egil orienterte om sitt verv i distriktet for Rotary Peace Center. Han vil gjerne at vi tenker igjennom om noen ønsker å overta.

Det var flotte foredrag fra Anne-Marie Botterud (til venstre) og Ingrid Lyngstad (til høyre) som har vært på avkortet ungdomsutveksling i henholdsvis USA og Australia. Det var spennende å se video og bilder, og høre om alt de har opplevd. Det er tydelig at de har fått en opplevelse for livet, og det var meningen! De var så flinke til å presentere opplevelsene og inntrykkene sine at vi følte at vi fikk være med vi også.

Anne-Marie fikk med seg mye terrengløp og kakebaking og litt surfing. Hun var ikke imponert over nivået i undervisningen. De hadde begge fått være med på store naturopplevelser sammen med trivelige vertsfamilier og i Rotaryregi sammen med andre utvekslingselever. Noen spennende ekskursjoner ble dessverre avlyst etter hvert som Corona pandemien utviklet seg. Inger-Johanne fikk med seg bl.a. Los Angeles med Universal Studios og Disneyland, Vancouver Island i Canada og Arizona/Grand Canyon, men ikke planlagt tur til Hawaii. Også Ingrid kom seg rundt og støtte på kenguruer og koalaer. En 3-ukers safari med høydepunkt Great Barrier Reef måtte avlyses. To flotte representanter for Nittedal, Norge og Rotary! Det var hyggelig å høre Anne-Marie si at «Rotary er de beste».

Inger-Johanne Botterud overleverte vimpel fra sommercamp på Sicilia i fjor. Overleveringen var virtuell mens hun driver med treplanting på Sørlandet.

Vi jobber fortsatt under mottoet «alle skal med». Dersom noen fortsatt har tekniske problemer med å koble seg på videomøtene, er det bare å ta kontakt med Elisabeth eller Øyvind Røst for veiledning og testmøter.

Ref. Elisabeth og Jarle

Video-klubbmøte 30. april

Camilla Skjelsbæk Gramstad, Miljø og CSR ansvarlig i Virke: Bærekraftige og sirkulære beslutningsmodeller i handelen.

Vi gjennomførte et godt besøkt nettmøte nummer 6. Det var 22 medlemmer og 11 gjester tilstede. Vi hadde blant annet besøk av Turid fra Bergenhus Rotaryklubb som «overrakte» klubbens vimpel, AG Atle Staurem fra Sagdalen og DGE Ine Barli fra Kolbotn. Alle tre kom med en liten hilsen til klubben.Rotarysaker:
Liv takket for blomstene hun fikk til 80-årsdagen og muntret oss opp med en hyggelig Aukrust stubb om våren. Jeg informerte om den flotte artikkelen Marit Liv har fått publisert i siste nummerer av Rotary Norden. Den er informativt skrevet og har flere bilder av «kjente» mennesker. Takk til henne for innsatsen! Hun har også lagt ut referat og bilder fra gårsdagens møte på Facebook, så her er det markedsføring i flere kanaler. Det ble i går sendt ut informasjon om kronerulling for respiratorer i Ecuador. Styret har stor tro på prosjektet, og håper på god oppslutning fra medlemmene!

Heidi introduserte kveldens foredragsholder Camilla Skjelsbæk Gramstad fra Virke, handelens samarbeidsorganisasjon med 24 000 medlemsbedrifter, hvorav 60% innen handel, reise og service. Virke arbeider parallelt med og i samarbeid med NHO og representerer 250 bransjer. Foredragsholderen har studert antropologi, kultur, miljø og utvikling. Hun er ansvarlig for miljø og CSR = Corporate Social Responsibility, på norsk samfunnsansvar. Handelen er Norges største arbeidsplass, med 370 000 ansatte. Hun definerte fire drivere for et bærekraftig næringsliv.

1. Ressursmangel, klimarisiko, høye råvarepriser
2. Flere lover og regler fra myndighetene.
3. Økt etterspørsel og forventninger fra offentligheten
4. Personlig overbevisning

Hun presenterte også en AVFALLSPYRAMIDE:

1. Lage mindre avfall
2. Bruke ting om igjen
3. Lage nytt av brukt
4. Brenne – energiutnyttelse
5. Legge på fylling – deponere

Sirkulærøkonomi er ressurssparende og bra for miljøet. Europa har 4% av verdens ressurser og bruker 20%. Kina kjøper opp råvarene i Afrika. Sirkulærøkonomi har betydelige sikkerhetspolitiske konsekvenser. Når det gjelder gjenbruk kan det nevnes at 75% av alt aluminium som er produsert, fortsatt er i sirkulasjon. Energikostnadene ved resirkulering er bare 5% i forhold til utvinning, bearbeiding og transport av råvarer, halvfabrikater og ferdigvarer. Byggevirksomhet står for 40% av verdens ressursbruk. Gjenvinningsindustrien er på rask fremmarsj.

Vi fikk høre om Bergans som vil leie ut sportsutstyr, om Fjong hvor du kan leie ut kjolen som du bare bruker en gang i året og om byggevareforretninger som leier ut verktøy. Hun snakket om hva kan vi gjøre selv, slik som å kjøpe brukt og reparere det som har gått i stykker. Like viktig er at myndighetene må på banen med retningslinjer og lovverk som stimulerer både handelen og forbrukerne til en overgang til sirkulærøkonomi. Virke vil tilstrebe å alltid jobbe bærekraftig gjennom å forene næringspolitikk og miljøpolitikk.

Ref. Elisabeth og Jarle Redaktør Jarle